

Вячеслав Вакулик

кандидат історичних наук, доцент,
психолог-консультант
факультету ветеринарної медицини
Дніпровського державного
аграрно-економічного університету

Олексій Шевяков

доктор психологічних наук, професор,
професор кафедри психології та педагогіки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

**ПСИХОЛОГІЧНІ ДЕСТРУКЦІЇ ІДЕНТИЧНОСТІ
АНТРОПОГЕННОГО ПОХОДЖЕННЯ
В ТВАРИННИЦТВІ УКРАЇНИ**

Передумовою для наших досліджень стало очевидне *сприйняття* цілого ряду ветеринарних патологій, що виявляються як на морфо-функціональному (в т.ч. продуктивність), так і на генетичному (породи та групи) рівнях, що оцінюються як наслідок впливу *цивілізації* на тварин, що експлуатуються людиною. Також очевидним є й зворотний вплив біологічного стану тварин на здоров'я і добробут людини, а в більш широкій перспективі – і на всі доступні біогеоценози в цілому [1, с.31]. Тобто ми стикаємося із ситуацією, коли у тварин реєструють досить значну групу захворювань, етіологічно прямо чи опосередковано пов'язаних із життєдіяльністю, а значить і *психологічними особливостями* людини.

Водночас детальне, покрокове вивчення патогенезу, типологізація причин та факторів, що призводять до біологічних деструкцій, є обов'язковими умовами виявлення закономірностей розвитку захворювань, а отже, і *засобом маніпуляції* біологічними процесами у потрібному напрямі. Актуальність маніпулятивних технік у контексті як ветеринарної, так і лікувальної діяльності взагалі, безсумнівна, зважаючи на те, що ці прийоми є необхідним компонентом *клінічного мислення* [2], спрямованого на розширення можливостей лікаря впливати на такі процеси в організмі тварин, які ми ідентифікуємо як патологічні, небажані, що потребують корекції.

Йдеться про ідентифікацію патологій та їх причин, оскільки антропогенний цивілізаційний вплив на тварин дуже багатогранний і не завжди проявляється різного роду деструкціями. Нерідко біологічні процеси в організмі тварин, що *сприймаються* як благо людиною, є значним відхиленням від норми в контексті, вільному від продуктивних чи естетичних характеристик тварини [3]. Наприклад, здатність біологічного потенціалу

організму свині швидко нарощувати живу масу до граничних значень входить у суперечність із фізіологічними нормами(!) того ж самого організму відносно окремих органів та систем [4].

У контексті сказаного поняття «продуктивність» втрачає свій безапеляційно-позитивний відтінок. Збільшення продуктивності, що сприймається людиною як благо, швидше за все стає додатковим стрес-фактором для тварини, яка зношує життєвий ресурс організму передчасно. І це супроводжується такими анатомо-фізіологічними змінами, які ми пропонуємо оцінювати як *екологічні деструкції*, а в етіологічному контексті – як *еколого-психологічні деструкції*.

Окремого аналізу вимагає оцінка подібних явищ у світлі породоутворення, тому що в цьому випадку деструкції носять не приватний характер, а стають таксономічною спадково закріпленою особливістю значної групи організмів. Особливо помітна подібна тенденція у процесі виведення нових порід непродуктивних тварин, основною перевагою яких вважаються їхній зовнішній вигляд та властивості породи, *комфортні для людини*. Яскравим прикладом може бути англійський бульдог. Ця порода собак, виведена в другій половині XIX століття, демонструє цілу низку анатомо-фізіологічних змін, які не тільки роблять її представників максимально несхожими на породи-попередники, а фактично є перешкодою для виживання тварин поза активним посередництвом людини. По-перше, досягнутий кінологами екстер'єр забезпечується за рахунок вираженої брахіцефалії та, відповідно, укорочених дихальних шляхів. Найменша несприятлива зміна якості повітря, що вдихається (запиленість), підвищена або знижена температура і вологість стають причиною запальних процесів у верхніх дихальних шляхах, легко призводять до набряку гортані і загибелі тварини. По-друге, самки англійських бульдогів часто не здатні до природних пологів. Перешкодою до них є вузькість родових шляхів (яка є *вимогою до породи*) і в той же час велика і практично куляста голова плоду. Крім того, породною особливістю є поведінкова флегматичність, яка не сприяє пробудженню інстинктів, пов'язаних із родовим процесом. Також частою причиною візитів власників собак даної породи до ветеринарного лікаря є офтальмологічні, ортопедичні патології та алергічні стани.

Історія ветеринарної медицини та біотехнології знає приклади, коли розведення свійських тварин стикалося з проблемами, вирішення яких лежало в площині апелювання племінного тваринництва до властивостей та якостей диких тварин. Так було у випадку із заплідненням самок тонкорунних порід овець (новокавказьких мериносів, прекосів та рамбульє) насінням диких баранів-архарів. Отримана порода казахський архаромеринос, зберігши показники скоростиглості та якості вовни на достатньому господарському рівні, набула здатності до цілорічного утримання на високогірних пасовищах.

І все-таки тенденція «контрольованого повернення» до вихідної генетичної біології виду радше рідкість, ніж правило. *Цивілізаційні запити,*

інтенсифікація та ринок мотивують породоутворення та формування внутрішньопородних типів із максимально високою віддачею продукції, при цьому нехтуючи шкодою здоров'ю тварини. Незважаючи на дискусійність даного питання, беззаперечність ветеринарного контролю та корекції морфофункціональних змін, що виникають в організмі, неспростовна і актуальна. Прикладів, що підтверджують сказане, багато. У господарствах Дніпропетровської області автори статті неодноразово стикалися із тенденцією до розвитку атрезії ануса в гніздах поросят на фермах, де практикували інбридинг високого ступеня та частоти. Також фіксували масові випадки кетозу бичків при відгодівлі буряковою бардою та іншими відходами харчової промисловості. Останнім часом на науково-практичних конференціях із свинарства озвучується проблема схильності високопородних свиней датської селекції (лідерів по багатоплідності та скоростиглості поросят) до гемофільозу.

Тобто проблема *формування людиною* тварин нового типу (з більш високою продуктивністю або новими властивостями) не може бути оцінювана поза категоріями як здоров'я тварин, так і *психологічних характеристик замовників і виконавців цього процесу*. Очевидно, захворювання (чи їх відсутність), властиві культурним породам, є «зворотною стороною медалі» селекційних досягнень людства. Звідси випливає припущення, що диференціальний підхід до профілактики та лікування видових особливостей патологій домашніх і сільськогосподарських тварин повинен поширюватися і на окремі породи, і на групи тварин з різним технологічним обслуговуванням та напрямом продуктивності.

Таким чином, будь-який більш менш ретельний підхід до вивчення *антропогенного впливу деструктивного характеру* на організм одомашненої тварини повинен мати своєю відправною точкою облік всіх морфофункціональних змін, що є наслідком окультурення тварин або залучення їх до виробничих процесів. Крім того, розведення сільськогосподарських та утримання домашніх тварин створює прецедент їх існування у незвичних умовах довкілля, що також є причиною перегляду категорії здоров'я. Так, північні породи лайок чи безшерсті породи кішок (собак) на території Дніпропетровської області виявляються в умовах, коли їхній фізіологічний стан зазнає змін. Утримання тварин у середовищі *«умовного комфорту»* для людини може стати причиною захворювань тварин, що виникають через гіпо-, або гіпертермію, гіпоксію, підвищений вміст вуглекислого газу у повітрі, що вдихається, електромагнітних випромінювань, шумів, прискорень, світлового режиму та інших факторів. Тобто *цивілізаційний антропоцентризм* розглядає експлуатованих людиною тварин, як засіб свого особистого чи суспільного блага. Але в такому разі збереження здоров'я тварин у діяльності ветеринарного фахівця не є безумовною метою та *самодостатньою цінністю*, на відміну від діяльності лікарів, які обслуговують людину.

Підбиваючи попередні підсумки, вважаємо, що:

1. Вивчення еколого-психологічних деструкцій антропогенного походження у тварин, що експлуатуються людиною, повинно базуватися на попередньому визначенні індивідуальних для кожного виду, породи, господарського або естетичного спрямування, технології вирощування, категорій здоров'я біологічного та здоров'я, як стану, що забезпечує максимальне отримання якісної продукції або необхідної властивості.

2. Окремого вивчення вимагає нозологічний профіль та патогенез захворювань, пов'язаних з характером експлуатації тварини як у контексті породоутворення, так і в контексті залучення тварини до кожного конкретного технологічного процесу.

3. Необхідно з'ясувати межі та характер ветеринарної діяльності у випадках, коли наслідки еколого-психологічних деструкцій потрібно усувати повністю і у випадках, коли еколого-психологічні деструкції є умовою експлуатації, але потребують відповідного ветеринарного контролю та корекції.

1. Rauw W., Kanis E. Undesirable side effects of selection for high production efficiency in farm animals: a review. Noordhuizen-Stassen, F.J. Grommers . *Livestock Production Science*. 1998. Vol. 56. Issue 1. P. 15-33.

2. Абрамов С.С. Загальні клінічні та біохімічні показники крові корів при внутрішній поліморбідній патології. *Наукові праці ПФ НУБІП України «КАТУ»* Серія «Ветеринарні науки». Сімферополь, 2011. Вип. 133. С. 6-13.

3. Зубець М.В. Південна м'ясна порода – визначне селекційне досягнення в теорії і практиці аграрної науки. *Вісник аграрної науки*. 2009. №3. С. 45-51.

4. Nedbalcova K. Haemophilus parasuis and Glässer's disease in pigs: a review . *Veterinari Medicina*, 2006. 51 (5). P. 168–179.

Валентин Вобленко
здобувач вищої освіти
Науковий керівник:

Катерина Мітченко
старший викладач кафедри гуманітарних
дисциплін та психології поліцейської діяльності,
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ПОВЕДІНКОВИХ ЗМІН ПОЛІЦЕЙСЬКОГО, ЯКІ ВІДБУЛИСЯ В ПЕРІОД ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Виконання професійних обов'язків працівниками Національної поліції України завжди вимагає особливої уваги через психологічно напружені умови, в яких вони працюють. Воєнний час є об'єктивною детермінантою цих